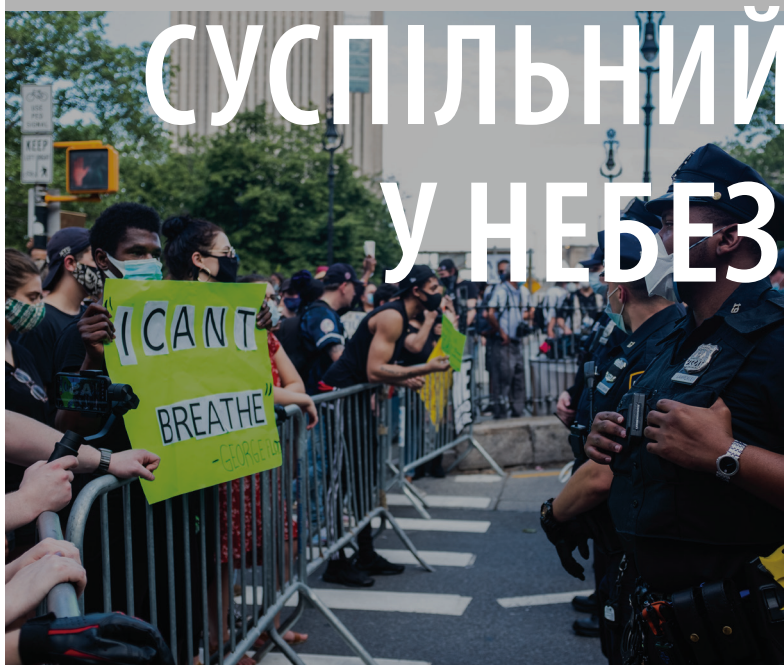

ДОГОВІДЬ ТРЕТЯ

ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ВСІХ ТА

СУСПІЛЬНИЙ ДОГОВІР У НЕБЕЗПЕЦІ

Програма Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies отримує щедру фінансову підтримку для роботи над проектом Правосуддя для всіх за підтримки Міністерства закордонних справ Нідерландів і Фонду Чарльза Стюарта Мотта.

Цю роботу ліцензовано за міжнародною ліцензією Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>. Відповідно до ліцензії Creative Commons Attribution, ви можете вільно копіювати, розповсюджувати, передавати та адаптувати цю роботу, в тому числі з комерційною метою, за умови наведення атрибуції та зазначення будь-яких внесених змін.

Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies, Правосуддя в умовах пандемії - Доповідь третя: Правосуддя для всіх і суспільний договір у небезпеці (Нью-Йорк: Центр міжнародного співробітництва, 2021 р.). Доступно за адресою <https://www.justice.sdg16.plus/>

Фото обкладинки: Fancycar / Shutterstock.com, Vic Josh / Shutterstock.com, Jennifer M. Mason / Shutterstock.com, Chadolfski / Shutterstock.com, Arun Sambhu Mishra / Shutterstock.com, Jorge hely veiga / Shutterstock.com

Правосуддя в умовах пандемії - доповідь третя

Правосуддя для всіх та суспільний договір у небезпеці

Провідні автори

Девід Стівен (David Steven), старший науковий співробітник Центру міжнародного співробітництва

Маайке де Ланген (Maaike de Langen), керівник програми Pathfinders for Justice, Центр міжнародного співробітництва

Сем Мюллер (Sam Muller), головний виконавчий директор, Hiil

Марк Вестон (Mark Weston), незалежний письменник, дослідник та консультант

Співавтори

Адна Карамехіч-Оутс, Адріан Ді Джованні, Аліса Хіменес, Еллісон Мейнард-Гібсон, Аріана Ліппі, Беверлі МакЛаклін, Фелікс Стеффек, Джеральд Абіла, Густаво Мауріно, Харшані Дхармадаса, Хуан Ботеро, Каріна Герлач, Крістен Гоуп, Крістіна Сіміон, Леоні Кленере, Лів Торрес, Маха Джвейед, Марія Фернанда Родрігес, Марк Бір, Майкл Воррен, Пол Преттіторе, Пема Дорненбаль, Рейчел Лок, Сабріна Махтані, Сара Госсейн, Сара Чемнесс Лонг, Сара Папіно, Шіла Стюарт, Сваті Мехта, Темба Малека, Тревор Ферроу, Віллі Мутанга

«Гнів, що живить два останні суспільні рухи, відображає повне розчарування статусом-кво. Жінки скрізь вирішили покінчити з одним із найбільш кричущих прикладів гендерної нерівності: насильством, що чинять могутні чоловіки проти жінок, які просто намагаються виконувати свою роботу. Антирасистський рух, який поширився зі Сполучених Штатів Америки по всьому світу після вбивства Джорджа Флойда, є ще однією ознакою того, що люди вже ситі по горло: нерівністю та дискримінацією, яка полягає в тому, що людей вважають злочинцями через їхній колір шкіри; структурним расизмом та систематичною несправедливістю, яка позбавляє людей основних прав людини».

Антоніо Гутьєррес, Генеральний секретар ООН

Вступ

Поки деякі країни починають відновлюватись від жорстких потрясінь у сфері охорони здоров'я та економіки, спричинених COVID-19, соціальні та політичні наслідки пандемії, ймовірно, відчужує наступне покоління чи навіть його нащадки. Заходи, вжиті зараз, можуть мати наслідки, які відчуватимуться протягом десятиліть у майбутньому. Якщо уряди не зможуть залучити всі верстви суспільства до відновлення - або, що ще гірше, якщо вони дозволять закріпитися існуючому соціальному відчуженню та створити нові шляхи до маргіналізації – відбудуватиметься накопичення проблем, які можуть вибухнути заворушеннями або конфліктами в будь-який момент.

сектор правосуддя мають першими реагувати на кризу. Якщо інститути правосуддя загострюють, а не послаблюють соціальну напругу, суспільний договір - згода людей довіритися державній владі та дотримуватись правил в обмін на безпеку, державні послуги та здатність «висловлювати свої інтереси, реалізовувати свої права та регулювати розбіжності»¹ - не працюватиме. І навпаки, якщо суб'єкти правосуддя захищають справедливість та інклюзивність, вони можуть

сприяти зміцненню довіри та забезпечити згуртованість суспільства, необхідну для мирного та процвітаючого відновлення.

Правосуддя для всіх та суспільний договір у небезпеці - це третій брифінг із циклу, який вивчає роль секторів юстиції у реагуванні на пандемію COVID-19.

Перший брифінг, *Правосуддя для всіх та надзвичайна ситуація в області охорони здоров'я*, розглядає роль суб'єктів правосуддя у пом'якшенні безпосередніх наслідків коронавірусу. Він підкреслює необхідність захисту працівників правосуддя від захворювання та одночасний пошук способів продовжувати справедливо надавати послуги правосуддя та вживати надзвичайні заходи.²

Другий брифінг, *Правосуддя для всіх та економічна криза*, оцінює, яким чином сектори правосуддя можуть допомогти урядам та громадам боротися із сповільненням економічного розвитку, скороченням робочих місць, зростанням банкрутств, а також із збільшенням боргів та поширенням бідності. Щоб задовольнити зростаючий попит, він стверджує, що сектор юстиції повинен надавати пріоритет несудовим рішенням та інвестувати в особисті контакти; співпрацювати з несудовими партнерами, такими як профспілки, федерації роботодавців та радники з питань боргів; а також стратегічно використовувати системи правосуддя, співпрацюючи з іншими секторами для сприяння відновленню економіки.³

Правосуддя є важливим сектором у відносинах між державами, громадами та людьми. Системи правосуддя, які добре працюють, можуть сприяти зміцненню довіри до державних установ та надавати урядовим установам мандат на керування відновленням. З іншого боку, зловживання або неспроможність з боку правосуддя надавати послуги та забезпечувати основні принципи справедливості, які потрібні людям у їхньому повсякденному житті, можуть призвести до соціального зриву, насильницьких конфліктів та втрати довіри, що зробить роботу уряду неможливою та знищить будь-які сподівання щодо соціального та економічного прогресу.

1-2 роки

Криза у сфері громадської охорони здоров'я

5-10 років

Економічна, трудова та фінансова криза

Одне покоління або довше

Політичні, соціальні та культурні негаразди

Розділ перший

Правосуддя та соціальна криза

Зараз у центрі уваги - соціальні та політичні безладдя, спричинені пандемією COVID-19. Те, як уряди реагуватимуть на це безладдя, визначатиме, чи скористаються вони можливістю зміцнити довіру та зміцнити суспільний договір між державою, громадами та людьми. Системи правосуддя занадто часто несли відповідальність за розпалювання недовіри та послаблення відносин між державою та суспільством. Але, прийнявши людиноцентричний підхід до правосуддя, вони можуть відігравати центральну роль у відновленні після пандемії, допомагаючи суспільству відновлюватись у чесний, інклюзивний та стійкий спосіб.

Нагальна потреба у правосудді

У боротьбі з пандемією COVID-19 уряди поклали велику відповідальність на суб'єкти правосуддя. Як формальні/неформальні системи правосуддя були покликані вирішувати наслідки COVID-19, пов'язані зі здоров'ям, такі як посилення домашнього насильства та надзвичайні заходи щодо стримування поширення вірусної інфекції.⁴ Вони також зіграли ключову роль у реагуванні на економічні наслідки пандемії, включаючи збільшення боргів, позбавлення майна рішенням суду, втрату робочих місць, банкрутство та суперечки щодо заповітів на тлі зростання кількості смертей.⁵ Траплялись випадки, коли працівники систем правосуддя зазнавали жорстоких нападів під час здійснення ними своїх службових обов'язків із розширення сфери застосування правосуддя.

По мірі розширення ролі секторів юстиції також зростає їхня видимість. У країнах, у яких суб'єкти правосуддя справедливо та інклюзивно ставляться до людей та допомагають зменшити нерівність і маргіналізацію, на тлі якої процвітала пандемія, впевненість у справедливій реакції держав на пандемію зростає.⁶

Однак, надто часто можна спостерігати й протилежне. Жорстке застосування обмежувальні заходи, особливо в поєднанні з расовою чи іншою формою дискримінації, яка часто має системний характер, стало перевіреним каталізатором заворушень.⁷ Корупція, яка залишається безкарною, посилює розчарування тих, хто дотримується закону.⁸ А коли органи правосуддя ставали співучасниками уряду на шляху використання пандемії для придушення інакомислення, відкладення або чинення незаконного впливу на вибори та закриття громадського простору, вони допомагали провокувати невдоволення, які можуть перерости у конфлікт протягом найближчих років.⁹

Вбивство поліцією Джорджа Флойда в США, репресії проти політичної опозиції в М'янмі, Білорусі та Гонконзі, а також безкарні порушення прав людини, вчинені Нігерійським спеціальним загоном по боротьбі з розбійними нападами

(SARS), є останніми прикладами того, як зловживання з боку органів правосуддя можуть викликати національні чи навіть міжнародні протести.¹⁰

«Немає правосуддя - немає миру» - це гасло демонстрацій Життя чорних мають значення ("Black Lives Matter") у 2020 році, а несправедливе ставлення сектора юстиції до представників етнічних меншин та маргіналізованих громад є найпомітнішим симптомом неспроможності держави поважати права усіх і залучити всі верстви суспільства до досягнення економічних та соціальних цілей.

Ще до початку пандемії існувала величезна незадоволена потреба в правосудді. В будь-який фіксований момент часу 1,5 мільярда людей мали проблеми, пов'язані із цивільним, адміністративним чи кримінальним судочинством, які вони не могли вирішити, а 253 мільйони жили в екстремальних умовах відсутності правосуддя без юридичного захисту. Тим часом, щонайменше 4,5 мільярда людей не мали доступу до можливостей, передбачених законом, - одружитися, володіти майном, забезпечити собі роботу, створити бізнес або отримати доступ до державних послуг.¹¹

Додаткові стреси, спричинені пандемією, роблять як ніколи нагальною необхідність того, щоб сектор юстиції збільшив свою здатність забезпечувати правосуддя у житті людей. У багатьох нещодавніх протестах економічна криза, спричинена COVID-19, стала поштовхом для того, щоб наявні образи виривалися назовні. Органи правосуддя повинні продемонструвати, як вони виправлятимуть, а не посилюватимуть структурні несправедливості та нерівності. На кону не лише їхня власна легітимність, а й довіра людей до урядів і зв'язки, які тримають наше суспільство разом.¹²

Соціальні наслідки пандемії

З початку пандемії COVID-19 стало зрозуміло, що вона завдає шкоду не тільки здоров'ю людей. Оскільки в усьому світі були запроваджені заходи щодо стримування вірусів, економічна діяльність припинилася, що призвело до закриття підприємств, масового звільнення працівників¹³ та зростання приватного та національного боргу.¹⁴ Постійне перебування людей у їхніх домівках призвело до зростання домашнього насильства, що особливо вплинуло на жінок та дітей, та зменшило ресурси, доступні для його жертв.¹⁵ Сотні тисяч дітей осиротили через пандемію, що має довгострокові наслідки для них та їхніх громад.¹⁶ З оглядом на скорочення сільськогосподарського виробництва та дистрибуції, зростання цін на продукти харчування посилює продовольчу нестабільність та занурило сотні мільйонів у бідність - або ще глибше.¹⁷

У світовій боротьбі з вірусом досягнені деякі успіхи. Деяким урядам вдалося стримати інфікування та обмежити кількість смертей, часто за рахунок драконівських заходів у сфері охорони здоров'я. Інші пом'якшували економічні наслідки, позичаючи кошти звільненим працівникам або

неплатоспроможним власникам малого бізнесу, діючи на основі інформації, отриманої під час фінансової кризи 2008 року та орієнтуючись на фізичних осіб та малі фірми, а не на банки з програмами фінансової допомоги.¹⁸ Вакцини проти COVID-19 були розробленими з безпрецедентною швидкістю після глобальних спільних досліджень, а багаті країни спромоглися імунізувати більшість свого населення.

Однак, небагатьом суспільствам вдалося запобігти серйознішому впливу вірусу на деякі групи населення, ніж на інші. Як у країнах з високим, так і з нижчим рівнем доходу окремі особи та спільноти, які вже відчували відчуження та дискримінацію, понесли основний тягар наслідків.¹⁹ Серед спільнот етнічних меншин, біженців та інших мігрантів, а також тих, хто живе у злиднях, спостерігався вищий рівень зараження, захворюваності та смертності та значніші втрати прибутку.²⁰

Політика стримування вірусів також в більшій мірі вплинула на тих, хто має менший вплив і владу над управлінням суспільством. Дітям та молоді заборонений доступ до освіти та працевлаштування, навіть не зважаючи на низький ризик серйозних захворювань.²¹ Обмежувальні заходи часто спрямовані на міські райони, в яких значну частку населення складають люди з етнічних меншин або бідних громад.²² Нові правила активніше впроваджуються в маргіналізованих, ніж у багатих районах, при цьому на можновладців, очевидно, менше впливають обмеження, з якими стикається широке суспільство.²³

Такий нерівний розподіл впливів закріплює існуючі моделі виключення. За оцінками, COVID-19 збільшив кількість людей, які живуть в умовах крайньої бідності більш, ніж на 115 мільйонів у 2020 році, - це найбільше зростання в історії.²⁴ Країни з низьким рівнем доходу переживають значно більший спад економіки, ніж країни з розвинутою економікою.²⁵ У всьому світі люди з етнічних та расових меншин набагато частіше відчували нестачу продовольства внаслідок пандемії.²⁶

Оскільки школи були змушеними закритися та перенести навчання онлайн, цифровий розрив посилив освітні нерівності між дітьми як всередині країн, так і між країнами.²⁷ Окрім необхідності долати сплеск гендерного насильства для жінок, вони постраждали сильніше, ніж чоловіки, від економічних наслідків кризи, які знівеливали десятиліття прогресу на шляху зменшення гендерної нерівності.²⁸

Суспільний договір у небезпеці

Такі нерівності та несправедливість уже викликали протест. Вже в серпні 2020 року більшість країн світу відчули певний рівень розладів внаслідок хвороби або реакції на неї.²⁹

У перші місяці ці демонстрації були зосередженими на нездатності урядів стримати пандемію та її економічному впливі. Однак, незабаром вони «переросли в продовження суспільних рухів, що почалися до кризи».³⁰ Загалом, кількість демонстрацій зросла у 2020 році порівняно з 2019 роком, який сам по собі був «особливо активним роком» протестів.³¹

Найбільші протестні рухи останніх років, Black Lives Matter, протести EndSARS у Нігерії, рух #MeToo, Арабська весна, походять корінням зі структурних несправедливостей, які накопичуючись протягом багатьох років, вибухнули раптовими заворушеннями. Системний расизм та дискримінація щодо бідніших та маргіналізованих спільнот залишили таким спільнотам мало можливостей вирішити несправедливість, окрім як вийти на вулицю на знак протесту.

Зростаюча інтенсивність цих рухів у країнах з усіх регіонів та серед усіх груп доходів демонструє, як суспільний договір між державою, спільнотами та людьми руйнується. Мирний протест може бути ознакою дієвого суспільного договору, але відсторонення протестувальників від державних установ або протести, які проходять з насильством або зіштовхуються з насильством з боку держави, відображають суспільний договір, який знаходиться під загрозою.³²

COVID-19 - це найбільший соціальний та фінансовий шок ог струс, з яким багато країн зустрілись протягом покоління чи більше, а величезна кількість жертв та економічних зривів накладає навантаження на відносини між державами, спільнотами та людьми. Для запобігання поширення вірусу було запроваджено жорсткі заходи, часто в умовах великої невизначеності, яка мала негайний та серйозний негативний вплив на повсякденне життя людей. До державних служб одразу було поставлено безліч вимог та вони стикнулися із серйозними перешкодами у здатності реагувати на потреби людей.

Напруження стало ще гострішим, а ризик для суспільного договору посилюється через корупцію, замовчування та переслідування критиків та політичної опозиції, а також через інші зловживання владою з боку державних суб'єктів.³³ Один за одним політики порушували правила, які вони самі нав'язали.³⁴ Протекціонізм при виділенні пакетів фінансової підтримки або укладанні контрактів на поставку засобів індивідуального захисту поглибив недовіру до готовності

держав дотримуватися домовленостей зі своїм народом.³⁵ У деяких місцях забезпечення дотримання правил пандемії було надмірно жорстким: агресивні реакції поліції на переважно мирні протести доливали оливи у вогонь.³⁶

Якщо законні скарги притискають, а мирні протести зустрічають репресіями, суспільний договір порушується. Протести в Колумбії, які розпочалися у відповідь на податкові реформи, які, як стверджував уряд, необхідні для фінансування протидії COVID-19, розширили свої вимоги після того, як жорстоке поводження з боку сил безпеки спричинило загибель десятків протестувальників.³⁷ Хоча міцний суспільний договір залежить від багатьох факторів, включаючи чесну економіку, ефективні правила та норми та можливість людей впливати на прийняття рішень, вірний спосіб послабити його полягає у зловживанні чи нехтуванні довірою широких верств суспільства.

Порушення суспільного договору пов'язане з величезними витратами. У випадках, коли скарги настільки гострі, що демонстрації перетворюються на насильство, не тільки збільшується навантаження на вже надмірно навантажені системи охорони здоров'я, але й знижуються шанси поживлення соціальної та економічної активності після послаблення карантинних заходів.³⁸ Наприклад, протести #EndSARS проти жорстокості поліції в Нігерії, які тривали лише 12 днів у жовтні 2020 року, за попередніми оцінками коштували країні 1,8 млрд доларів США.³⁹ Щорічна вартість стримування насильства, яка складає 13,6 трильйонів доларів США, дорівнює 13% світового ВВП, або 1876 доларів США на людину на рік.⁴⁰

Якщо суспільства збираються відновлюватися від потрясінь, таких як пандемія COVID-19, міцний суспільний договір, заснований на довірі, є дуже важливим. Без довіри між

людьми суспільства не можуть процвітати, а економіка не може функціонувати. Без явної або мовчазної згоди більшості державам буде неможливо переконати людей у перевагах носіння масок або вакцинації, наприклад, або запровадити основи для відновлення економіки після кризи. Зменшення ризику насильства та конфліктів, які завдають великої шкоди суспільному та економічному розвитку, вимагає як усунення рушіїв недовіри до державних інституцій, так і того, щоб зробити ці установи більш інклюзивними, чуйними та відповідальними.⁴¹

Поставити людину у центр правосуддя

Попит на справедливість зростає. Люди у всьому світі закликають до соціальної, расової, гендерної, кліматичної та економічної справедливості, а також до припинення насильства та корупції.

Останніми роками спостерігається зростання руху за правосуддя, який лежить в основі потреби людей у справедливості. Робоча група з питань правосуддя зібрала лідерів правосуддя з усього світу для просування людиноцентричного правосуддя.⁴² Принципи людиноцентричного правосуддя, були затвердженими в Гаазькій декларації про рівний доступ до правосуддя для всіх до 2030 року, а також у Буенос-Айреській декларації та Спільному плані дій, ухваленому міністрами G7+.

У квітні 2021 року міністри з 16 країн погодилися сформувати Коаліцію з питань забезпечення правосуддя (Justice Action Coalition), яка стане платформою для орієнтованого на людей правосуддя та працюватиме над мобілізацією фінансової та політичної підтримки правосуддя для всіх.⁴³ ОЕСР продовжує нормотворчу роботу щодо правосуддя, орієнтованого на людей, у контексті Круглого столу з питань глобальної політики щодо рівного доступу до правосуддя. Міжнародна організація з розвитку права (IDLO) поставила правосуддя, орієнтоване на людей, у центр своєї місії та нового стратегічного плану, а міжнародна ініціатива "Партнерство "Відкритий уряд" (Open Government Partnership) створила Коаліцію з питань правосуддя для покращення доступу до правосуддя шляхом реалізації національних планів дій.⁴⁴

Правосуддя може потенційно діяти в якості імунної системи суспільства, вирішуючи проблеми до того, як вони розмножуються, і запобігаючи появі нових проблем, які можуть пошкодити структуру суспільства. Переорієнтувавши офіційні та неформальні системи правосуддя на людей, ми можемо вирішити проблеми, які загрожували соціальній згуртованості, запобігти суперечкам, які збільшать невдоволення в довгостроковій перспективі, та використовувати правосуддя як платформу для справедливого та сталого відновлення.⁴⁵

У наступному розділі цього брифінгу ми обговоримо п'ять способів, за допомогою яких офіційні та неофіційні суб'єкти правосуддя можуть зіграти свою роль у відновленні суспільного договору та збільшенні спроможності суспільства протистояти цій та майбутнім кризам, а також спроможності виходити з неї.

Два

Правосуддя та зміцнення суспільного договору

Щоб зміцнити суспільний договір, правосуддя має розуміти скарги та уникати зловживань. Рівень правосуддя можна підвищити, вирішуючи більше суперечок та розглядаючи більшу кількість скарг, вирішуючи структурні несправедливості та забезпечуючи більш сталі відновлення від пандемії шляхом створення платформи для економічного та соціального оновлення.

Розуміти скарги

Протести, заворушення та насильство виникають не з повітря; їх можна передбачити, якщо знати, де шукати. Коли суб'єкти правосуддя, як офіційні, так і неофіційні, є неупередженими та незалежними, і діють відповідно до потреб людей, спостереження за ними може служити барометром напруженості в суспільстві.

Лідери правосуддя та інші політичні лідери повинні використовувати знання місцевих юристів, працівників служби підтримки сім'ї, практикуючих адвокатів та поліції. Ці суб'єкти бачать і чують, де виникають проблеми, які є найважливішими для людей та які можуть протиставити спільноти одну проти іншої. Знання, які вони отримують в ході своєї роботи, можуть сигналізувати про те, що суспільний договір знаходиться під загрозою. Це розуміння має вирішальне значення, щоб уникнути подальшого відчуження верств суспільства після пандемії.

Також важливим є збір та аналіз даних про правові потреби людей та їх досвід використання правових процедур. Різні рівні систем правосуддя можуть використовувати дані окремих справ та скарг, щоб сформуванати ширше уявлення про основні скарги, визначити місця, в яких можуть виникати конфлікти, та втручатися або надавати підтримку, щоб їх розряджати.

Інститутам, які відображають людей, яким вони мають служити, як демографічно, так і культурно, які є доступнішими, які частіше співпереживають проблемам людей, з більшою вірогідністю пробачатимуть допущені помилки, а не атакуватимуть їх за це.⁴⁷ Наприклад, конституція Кенії 2010 року передбачає справедливе представництво жінок і чоловіків та всіх етнічних груп країни в суді.⁴⁸ У Грузії, нова патрульна поліція, який наблизив поліцію до громади та захопив її працювати з консультативними групами громадян і прислухатися до проблем людей, сприяв зростанню довіри до поліції та більшої готовності людей повідомляти про випадки корупції.⁴⁹

Дізнавшись, що 25% людей вважають, що звернення за правовою допомогою було марною тратою часу, або навіть не знали, куди за нею звертатись, організація Statistics South Africa додала до своїх опитувань модуль цивільного правосуддя. Це опитування має на меті визначити найпоширеніші правові проблеми, з якими стикаються люди, та з'ясувати, як люди їх вирішували. Результати використовуються для формування політики агентства з надання правової допомоги та політики уряду в цілому.⁴⁶

У Мексиці, неурядова організація Mujeres en Frecuencia використовує радіопроекти для забезпечення доступу до правосуддя жінок, жертв гендерного насильства та інших вразливих спільнот. Програма вплинула на мільйони людей, крім того волонтери працюють у віддалених та корінних громадах.⁵⁰

Не завдавати шкоди

Зловживання з боку суб'єктів правосуддя є одним з найефективніших способів руйнування суспільного договору. Зловживання пов'язані з підвищеним ризиком конфлікту та збільшенням інтенсивності конфліктів і є важливим рушієм насильницького екстремізму.⁵¹

Дії за трьома напрямками можуть допомогти стримувати зловживання. По-перше, притягнення до відповідальності тих, хто зловживає, є дуже важливим для демонстрації системами правосуддя їх серйозної прихильності реформам. Мітингувальники під час повстання в Судані 2019 року чекали на правосуддя ще протягом двох років після того, як 200 із них було застрелено силами безпеки на сидячому страйку в Хартумі. Розчарування, спричинене затримкою розслідування, призвело до подальших масових протестів у 2021 році, що призвело до порушення економічної діяльності та перешкодило реагуванню країни на пандемію COVID-19.⁵² Відкриття установ та суб'єктів правосуддя для незалежного контролю, створення наглядових механізмів та механізмів подання скарг, серйозне ставлення до потреб жертв та взаємодія з громадськими групами може допомогти забезпечити вирішення та запобігання зловживанням.

По-друге, необхідно вирішити системні проблеми расової та статевої дискримінації в установах правосуддя та з їхнього боку, а також їхню неспроможність надавати ефективні послуги тим, хто не має високого доходу. Для цього слід впровадити політику відсутності дискримінації при наймі та просуванні по службі; перевіряти фактичних та потенційних працівників на предмет дискримінаційного ставлення; безпечні канали повідомлення про дискримінацію для працівників сектору юстиції; узгодженіше охоплення маргінальних спільнот; та навчання з метою інформування суб'єктів правосуддя щодо шкоди, заподіяної расизмом, сексизмом та іншими формами дискримінації.

По-третє, слід реформувати процедури конфронтаційного правосуддя та судові процеси, які сприяють ескалації конфліктів.⁵³ Альтернативні механізми вирішення спорів, схеми посередництва та омбудсменів можуть бути більш ефективними, ніж суди, у вирішенні проблем правосуддя та відновленні основних відносин. Альтернативні вироки можуть передбачати інші покарання, окрім ув'язнення, та обмежити шкоду, що завдається обвинуваченим та їхнім сім'ям. Жертви конфлікту часто віддають перевагу примиренню чи іншим репараціям перед драконівським покаранням винних, а примирення та реінтеграція правопорушників у спільноти можуть сприяти стабільності та зменшувати ризики подальшого насильства.⁵⁴ Держава може підтримувати та забезпечувати надійні системи для цих механізмів із положеннями, які захищають найвразливіші сторони суперечок від примусового прийняття необґрунтованих рішень.⁵⁵

Вирішення суперечок та розгляд скарг

Мирне вирішення суперечок та конфліктів - мета будь-якої системи правосуддя, а лідери правосуддя повинні забезпечити її досягнення.

Збільшивши чуйність, актуальність та швидкість, суб'єкти правосуддя можуть потенційно вирішувати суперечки до того, як вони наберуть обертів, та запобігати накопиченню скарг.⁵⁸ Маючи 1,5 мільярда невіршених проблем у сфері цивільного, адміністративного або кримінального правосуддя, надавачі правових послуг повинні продемонструвати, що вони можуть допомогти більшій кількості тих, хто шукає правосуддя, та гарантувати надання послуг під час відновлення після пандемії.

Стійкі суспільства конструктивно керують конфліктами та впроваджують інновації в умовах кризи. Забезпечення правосуддя в спільнотах, які цього найбільше потребують, є надзвичайно важливим. Наприклад, параюристи живуть серед місцевого населення та розуміють його, включаючи віддалені та маргінальні групи населення, і допомагають людям знати, використовувати та формувати закон. Вони та інші правозахисники можуть підтримувати спільноти та виступати посередниками, яким довіряють, у суперечках з потужними інтересами держави та приватного сектору, надаючи людям можливість використовувати закон, щоб захистити себе від експлуатації.⁵⁹

У Сомалі, адміністрація району Байдоа призупинила конфіскацію майна та виселення під час пандемії COVID-19, зменшивши потенційне посилення обурення серед вразливого населення.

В Уганді, де конфіскацію майна та виселення заборонили під час карантину, земельні кадастри були закритими, щоб унеможливити укладення угод.⁵⁶

У штаті Нью-Йорк, після кампанії проведеної низовими організаціями, включаючи Фонд Bronx Freedom Fund, грошові застави та запобіжний захід у вигляді тримання під вартою були скасованими за всіма обвинуваченнями, окрім найсерйозніших. Реформа пом'якшує скарги та зменшує витрати для держави.⁵⁷

Технології відкривають нові, дешевші способи вирішення спорів. Суспільні рухи знайшли безпечні простори онлайн, яких не було в офлайн-світі.⁶⁰ Онлайн-платформи дають людям інструменти для укладення юридично обов'язкових контрактів за низькими цінами,⁶¹ можливість отримувати доступ до інформації, яка захищає їх від експлуатації,⁶² поради та посередництва в сімейних спорах⁶³ або можливість скласти заповіти без оплати послуг адвоката. Покращене, гнучкіше регуляторне середовище, яке заохочує, а не гальмує інновації, необхідне, щоб допомогти ширшому колу надавачів послуг забезпечувати правосуддя за менші кошти для більшої кількості людей.⁶⁴ Крім того, щоб технології не поглиблювали нерівність, необхідно докладати додаткових зусиль, щоб охопити тих, хто не має доступу до онлайн-сервісів.

Підходи до деескалації скарг та запобігання насильству найкраще працюють, коли вони є багатосекторальними, залучають суб'єктів з різних частин сектору юстиції, системи охорони здоров'я, фінансів та інших міністерств, а також приватного та неурядового секторів. Такі універсальні установи, як *Casas de Justicia* (будинки правосуддя) в Латинській Америці, наприклад, надають комплексну послугу, об'єднуючи під одним дахом юристів, психологів, соціальних працівників та поліцейських. Їх керівний принцип полягає в тому, що люди, які стикнулися з правовими проблемами, часто одночасно стикаються з проблемами в інших сферах, а вирішення цих проблем на ранній стадії може допомогти запобігти їхній ескалації.⁶⁵

Будинок суду Multi-Door Courthouse в Лагосі, Нігерія, використовує медіацію для вирішення спорів на ранній стадії. Час, необхідний для вирішення справ, становить менше однієї десятої від часу, необхідного в судах Нігерії, а оскільки метод менш конфронтаційний, конфлікти рідше стають серйозними.⁶⁶

Місцеві комітети миру, які діяли в Південній Африці в період між 1991 та 1994 роками, об'єднали представників місцевого самоврядування, поліцію, традиційну владу, релігійних лідерів, опозиційні політичні партії, представників бізнесу та представників громадянського суспільства для вирішення проблеми насильства, що зростає, та інших викликів у спільнотах зацікавлених сторін. Вони сприяли місцевому діалогу та процесам вирішення проблем, запобігаючи насильству та рятуючи життя в умовах переходу країни до демократії.⁶⁷

Подолання структурних проблем в сфері правосуддя

Органи правосуддя відіграють ключову роль у вирішенні структурних несправедливостей, як шляхом реформування власної практики, так і шляхом розширення прав і можливостей людей та спільнот для виправлення довгострокових проблем правосуддя. Інвестиції у сектор правосуддя надто часто спрямовуються до в'язниць, судів та поліції, але здорова спільнота має меншу потребу в каральних механізмах, оскільки відрізняється високим рівнем зайнятості, соціального капіталу та низьким рівнем нерівності.

Для розуміння потреб тих, хто стикається з найбільшою структурною несправедливістю, потрібен ретельний збір та аналіз даних, орієнтованих на людей. Люди, які історично піддавалися дискримінації через такі аспекти, як раса, етнічна приналежність, статевая ідентифікація, релігія, міграційний статус, статус біженця чи бідність, частіше потрапляють до в'язниці, піддаються обшукам, платять штрафи, помирають через дії поліції або програють цивільні судові справи без суттєвих підстав.⁶⁸ Вони також рідше працюють у секторі правосуддя або займають керівні посади в ньому. Виявлення цих нерівностей є важливим першим кроком для їх усунення.

Взаємодія з групами, якими раніше нехтували або які виключали з процесів, має стати пріоритетом. Необхідно вжити заходів для забезпечення більшого представництва в системі правосуддя людей із спільнот, які стикаються із структурною несправедливістю, а також для забезпечення маргінальних груп ефективними шляхами до правосуддя через системи, яким вони довіряють. Надання правових послуг у віддалених або маргіналізованих громадах може покращити доступ до правосуддя. Взаємодія поліції та громади (community policing) має на меті налагодити зв'язки з лідерами громад та місцевими активістами, щоб поліцію сприймали як партнерів на шляху до підвищення рівня життя.⁶⁹ Необхідно буде докласти зусиль до примирення із групами, які зазнали найбільшої дискримінації, щоб суб'єкти систем правосуддя та члени громад висловили свої скарги та вирішили минулі та теперішні скарги, а також розробили нові способи співпраці.⁷⁰

Правові послуги Аляски (Alaska Legal Services) щороку допомагають більш, ніж 170 громадам Аляски з низькими доходами вирішувати їхні правові проблеми за допомогою безкоштовної особистої, онлайн- та телефонної підтримки. У дев'яти з десяти громад немає доріг. Організація має на меті надати «правове щеплення» людям, допомагаючи їм зрозуміти та надати можливість реалізувати свої права, щоб зменшити ймовірність зловживань.⁷¹

Нерівність посилюється, наприклад, через несправедливу політику щодо житла чи конфіскації майна та виселення, або через нерівний доступ до медичної допомоги, який став настільки очевидним під час пандемії COVID-19. Органи правосуддя можуть співпрацювати з іншими секторами, щоб забезпечити доступ до медичної допомоги, виплат соціальної допомоги та інших послуг, а також можуть допомогти тим, хто не має права звертатися до суду за відшкодуванням. Організації з розширення правових можливостей також відіграють важливу роль у роботі з маргіналізованими спільнотами з метою виявлення та підвищення обізнаності про структурні проблеми у сфері правосуддя, а також використання та формування законів для захисту прав людини.

Інші сектори, у свою чергу, можуть сприяти усуненню структурних несправедливостей, які посилюються у секторі правосуддя. Доведено, що програми працевлаштування молоді, програми у сфері мистецтва та спорту зменшують злочинність та насильство в збіднілих міських кварталах.⁷² Соціальні працівники, працівники та консультанти зі сфери психічного здоров'я можуть допомогти представникам таких спільнот уникнути в'язниці. Програми реабілітації від наркотичної залежності ефективніші, ніж тривалі ув'язнення, для запобігання повторним злочинам та сприяння мирній реінтеграції правопорушників у спільноти.⁷³

Прискорене відновлення

Роль сектору юстиції полягає не лише в «гасінні пожеж». Органи правосуддя можуть стати платформою для економічного та соціального оновлення під час відновлення суспільств після пандемії.

Під час кризи COVID-19, більшість країн впровадили нові програми соціального захисту, багато з яких охоплюють спільноти, на які такі програми ніколи раніше не розповсюджувались.⁷⁵ Щоб ці програми були ефективними для зменшення маргіналізації в довгостроковій перспективі, людям потрібні права доступу - документи, що посвідчують особу, документи, пов'язані з роботою або місцем проживання, без яких вони не зможуть повноцінно відновлюватися після кризи.⁷⁶ Країни, в яких такі системи вже працювали до пандемії, набагато краще та швидше відреагували на пандемію шляхом втручання в галузі охорони здоров'я та економіки.⁷⁷

У всьому світі 1,1 мільярда людей не можуть юридично посвідчити власну особу.⁷⁸ Без цього базового інструменту для участі у житті суспільства важче отримати доступ до освіти, правосуддя та інших державних послуг, зареєструвати підприємство чи отримати роботу, або купити нерухомість. Відсутність базових документів також робить людей більш уразливими до зловживань та експлуатації з боку роботодавців та державних суб'єктів. Зусиллям щодо усунення цих прогалин можуть сприяти біометричні та інші технології, наприклад, такі, що допомогли Пакистану зареєструвати 90 мільйонів людей за десять років.⁷⁹ Такі технології, за умови, що вони супроводжуються жорсткими гарантіями проти

Під час пандемії COVID-19 Бангладеш розробив систему віртуальних судів та електронних заяв про звільнення під заставу, щоб допомогти зменшити переповненість в'язниць. За один десятиденний період під час карантину в країні система правосуддя розглянула 33 000 заяв про звільнення під заставу, а 21 000 осіб, які перебували під вартою, були звільнені під заставу. За п'ять місяців кількість ув'язнених скоротилася на третину.⁷⁴

зловживання особистими даними, є економічно ефективним механізмом сприяння інклюзивності.⁸⁰

Доступні процедури подання скарг є життєво важливими для забезпечення справедливої реалізації та наявності механізмів допомоги тим, хто був їй позбавленим.⁸¹

Органи правосуддя мають можливість сприяти створенню ринків праці, які б створювали можливості для всіх. 2,1 мільярда людей у всьому світі, які працюють у неформальному секторі, та мільярди в наступних поколіннях, які неминуче слідуватимуть за ними, виграли б від захисту від зловживань з боку влади та проти примусових підходів, щоб заохотити їх до офіційного оформлення. Отримання ліцензій та дозволів можна було б спростити у процесі поступового переходу до повної участі,⁸² тоді як утворення профспілок може допомогти неформальним працівникам відстоювати свої права. Як ефективно регулювати неформальний сектор, невирішене питання, на яке суб'єкти правосуддя можуть допомогти відповісти, національні комісії з питань роботи, наприклад, можуть залучити різноманітні суб'єкти для розгляду довгострокових підходів до проблеми.

Два мільярди людей у всьому світі не мають документів, що підтверджують право власності на житло чи землю. Це наражає їх на ризик експлуатації чи неналежного поводження з боку власників нерухомості, сусідів чи урядів, а також ускладнює позичання грошей для відкриття чи розширення бізнесу.⁸³ Закріплення прав на землю має значний позитивний вплив на економічне зростання. Врахування того, що люди, які, найімовірніше, не матимуть доказів власності, часто є найбільш маргіналізованими, включаючи жінок та корінні спільноти,⁸⁴ може допомогти поновити суспільний договір та запобігти майбутнім заворушенням.⁸⁵ Тут також будь-який процес формалізації вимагає жорстких гарантій доступу до правосуддя для забезпечення справедливості та чесності у його здійсненні.⁸⁶

Боротьба з корупцією є важливою, якщо всі групи мають можливість брати справедливу участь у відновленні. Широкомасштабна корупція може підірвати прогрес у всіх сферах та накопичити проблеми для урядів, на вирішення яких підуть роки. Системи правосуддя необхідні для забезпечення справедливого розподілу пакетів економічних стимулів, а не їх привласнення. Наглядові органи, такі як антикорупційні органи, аудиторські установи та інститути омбудсменів, потребують достатнього фінансування для моніторингу та викриття зловживань, а також незалежності для притягнення до відповідальності можновладців.⁸⁸ Осіб, що повідомляють про порушення, журналістів та інших людей, які ризикують, щоб розкрити корупцію та протидіють потужним гравцям, слід захищати та винагороджувати, а не переслідувати чи піддавати насильству.⁸⁹

Загальнонаціональна програма реєстрації землеволодіння на основі знімків, розпочата в Руанді в 2010 році, за три роки надала 6,7 млн нових прав власності на землю за ціною 5 доларів США за реєстрацію. Було виявлено, що програма значно покращила безпеку землеволодіння.⁸⁷

Уряд України відкрив доступ до публічних закупівель онлайн та надав людям право повідомляти про порушення. Захід призвів до зростання на 50% кількості нових компаній, що беруть участь у тендерах.⁹⁰

Вакцина правосуддя?

Формальні та неформальні системи правосуддя потребують збільшення, а не зменшення розміру інвестицій, якщо вони мають відігравати повноцінну роль у відновленні після пандемії. Але інвестиції також повинні бути розумнішими, спрямованими на менш конфронтаційні механізми, які, як доведено, запобігають та зменшують конфлікти. Справедливіше вирішуючи більше проблем, надаючи можливість маргіналізованим групам брати повноцінну та рівноправну участь у своїх громадах та економіці та співпрацюючи із зацікавленими сторонами з інших секторів та інших країн над розробкою інноваційних рішень щодо забезпечення правосуддя, лідери в сфері правосуддя можуть допомогти зміцнити зв'язки, які об'єднують суспільства.

Вчитися з попередніх криз

Дослідження кількох країн у роки після фінансової кризи 2008 року показало, що політика жорсткої економії, запроваджена багатьма країнами, що скорочувала державні послуги, робочу силу та зарплати у державному секторі, одночасно підвищуючи податки, значно посилила поляризацію та послабила суспільний договір.⁹¹

Схоже, багато урядів зробили висновки та доклали зусиль, щоб розподілити збитки, спричинені пандемією COVID-19, більш справедливо. Кожен четвертий працівник у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) зберіг робоче місце завдяки програмі утримання робочих місць, підкріплених урядовою підтримкою роботодавців, а це в десять разів перевищує кількість працівників у порівнянні з кризою 2008 року. Численні малі підприємства та працівники, які втратили роботу, також отримали значну допомогу.⁹²

У більшості країн світу сектор юстиції фінансується недостатньо. Крім того, часто інвестиції не використовуються ефективно для сприяння або фінансування правосуддя. У багатьох країнах програми жорсткої економії останніх років сильно вдарили по секторах юстиції: скорочення правової допомоги та інших частин сектора різко скоротили доступ до правосуддя.⁹³ Зменшення іноземної допомоги такими країнами, як Велика Британія, виправдане урядами як необхідне для відшкодування збитків, спричинених COVID-19, ще більше ускладнило доступ до правосуддя, а отже, і перспективи розвитку, в найбідніших регіонах світу.⁹⁴

Щоб сектор правосуддя зіграв свою роль у відновленні від пандемії, буде вкрай важливо, щоб уряди інвестували у розумніші стратегії вирішення та запобігання правовим проблемам та відмовилися від фінансування репресивних підходів. Витрати, понесені через розрив суспільного договору, зменшать будь-яку економію від подальших скорочень фінансування сектору правосуддя, а оскільки вплив бюджетних скорочень найсильніше вплине на тих, хто вже перебуває в неблагополучному становищі, зменшення обсягів послуг у сфері правосуддя, ймовірно, збільшить такі ризики.⁹⁵

Системи правосуддя повинні наздогнати відставання

Інститути правосуддя мають активізуватись. Руйнування, до яких призвела пандемія, - це можливість покінчити з традиційними інституційними структурами та перевести цей сектор у XIX століття. Це вимагає від правосуддя зосередження уваги на людях та їхніх потребах. Процедури мають стати менш суперечливими, менш формалістичними, більш інклюзивними та ефективнішими.

Правосуддя є надто важливим і далекосяжним, щоб його можна було залишити лише сектору юстиції, а робота в різних секторах може змінити ситуацію. Усі частини сектора правосуддя можуть отримати вигоду від розбудови партнерства та зв'язків з тими, хто забезпечує соціальні послуги, програми зайнятості, охорони здоров'я, освіти та охорони навколишнього середовища, а також із нетрадиційними надавачами правових послуг, включаючи консультативні послуги, параюристів, організацій з посилення правових можливостей, профспілки, правозахисні організації, громадських та релігійних лідерів та технологічні компанії. Такі партнерські відносини можуть забезпечити більш комплексні рішення для правових проблем, а також усунути першопричини, через які правові проблеми виникають та поширюються.

Загроза суспільному договору не обмежується національними кордонами. Арабська весна, Black Lives Matter та екологічні рухи, такі як Шкільні страйки за клімат (Fridays for Future) та соціально-політичний рух Extinction Rebellion, швидко поширилися по всьому світу. Щоб реагувати на вимоги людей, лідери правосуддя також повинні працювати на транснаціональному рівні спільно з

регіональними та міжнародними колегами у сфері юстиції та інших секторах і обміркувати, як відновити суспільний договір. Міжнародні форуми можуть допомогти лідерам правосуддя ділитися передовим досвідом, вчитися в інших, підтримувати один одного, створювати рухи, які піднімають репутацію правосуддя вдома та в усьому світі, та шукати підтримки для зусиль щодо збільшення доступу до людиноцентричного правосуддя.

Коли йдеться про соціальний контракт, то сектор правосуддя має вирішальне значення. Органи правосуддя можуть або стати частиною хвороби, або стати частиною лікування. Системи правосуддя мають потенціал робити щеплення суспільствам проти насильства та конфліктів, але тільки за умови, що вони охоплюють та відповідають потребам усіх людей та спільнот. Занадто довго системи правосуддя були механізмами збільшення відторгнення, дискримінації тих, хто знаходиться за межами основної частини суспільства, та закріплення їхньої бідності, невпевненості та образ. Після пандемії, як ніколи, нагально потрібно змінити курс і забезпечити правосуддя для всіх.

Коаліція Justice Action Coalition

14 квітня, 2021 року 16 міністрів зібралися разом, щоб закликати поставити людей у центр правосуддя. Зустріч було організовано Міністерством закордонних справ Королівства Нідерландів, секретаріатом G7+, Старійшинами (The Elders) та організацією Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies.

У своєму спільному листі до Генерального секретаря ООН вони погодилися, що необхідно переосмислити суспільний договір та основи нашого суспільства. Вони стверджують, що прийнявши правосуддя, орієнтоване на людей, ми можемо зменшити нерівність та відчуженість, зменшити всі форми насильства, вдихнути життєву силу в суспільний договір та відновити довіру.

Присутні міністри наголосили важливість принципів правосуддя, орієнтованого на людей, для переосмислення суспільного договору та розміщення людей в центрі системи правосуддя:

1. Поставити людей та їхні правові потреби у центр системи правосуддя
2. Вирішити правові проблеми
3. Покращити доступ до правосуддя
4. Використання правосуддя для примирення та запобігання
5. Надання людям доступу до послуг і можливостей

У листі міністрів також пояснюється, яким чином країни зобов'язуються вживати заходів і тісніше співпрацювати. Вони оголосили про створення нової коаліції правосуддя Justice Action Coalition, яка буде сприяти правосуддю, орієнтованому на людей, на внутрішньому та міжнародному рівнях, мобілізувати політичну та фінансову підтримку правосуддя для всіх, впливати на міжнародні стратегії та пріоритети та визначати спільну програму досліджень правосуддя, орієнтованого на людей.

Примітки

- 1 Стівен Д і Березень М. Управління та COVID-19: довідковий документ для конференції 2021 SDG16. *Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies*. Березень, 2021 р.
- 2 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Правосуддя для всіх і надзвичайна ситуація в області охорони здоров'я». *Центр міжнародного співробітництва Нью-Йоркського університету*, 2020. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 3 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Правосуддя для всіх та економічна криза». *Центр міжнародного співробітництва*, 2020. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 4 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Правосуддя для всіх і надзвичайна ситуація в області охорони здоров'я». *Центр міжнародного співробітництва*, 2020. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 5 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Правосуддя для всіх та економічна криза». *Центр міжнародного співробітництва*, 2020. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 6 Див., наприклад: Guardian. «Іспанська поліція співає сім'ям під час локдауну на Майорці». 23 березня, 2020 р. <https://www.theguardian.com/world/video/2020/mar/23/spanish-police-sing-to-families-in-lockdown-in-mallorca-video>; The Local. «Поліція приносить пенсії літнім італійцям під час коронавірусної кризи», 6 квітня, 2020 р.: <https://www.thelocal.it/20200406/police-to-bring-elderly-italians-their-pensions-during-coronavirus-crisis>
- 7 Aljazeera. «Колумбія застосувала надмірну силу проти протестувальників: IACHR». 7 липня, 2021 р. <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/7/colombia-used-excessive-force-against-protesters-iachr>
- 8 Мертін, Ф. та ін. «Довіра та її детермінанти: докази експерименту Trustlab», *Статистичні робочі документи ОЕСР*, № 2018/02, видавництво OECD Publishing, Париж. 2018. <https://doi.org/10.1787/869ef2ec-en>; Центр міжнародного співробітництва. «Відновлення громадянської довіри в епоху після пандемії. Квітень, 2021 р. https://cic.nyu.edu/sites/default/files/restoring_civic_trust_in_the_post-pandemic_era_april_2021.pdf
- 9 Рудабє К, «Як криза коронавірусу приглушує інакомислення та викликає репресії», 20 липня, 2020 р. *Іноземна політика*. <https://foreignpolicy.com/2020/07/21/how-the-coronavirus-crisis-is-silencing-dissent-and-sparking-repression/>
- 10 ACLED, «Уроки руху #EndSARS у Нігерії», 9 лютого, 2021 р.; <https://reliefweb.int/report/nigeria/lessons-endsars-movement-nigeria>
- 11 Робоча група з питань правосуддя. «Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». Центр міжнародного співробітництва, 2019 <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 12 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Спільний лист до Генерального секретаря ООН». Квітень, 2021 р., www.justice.sdg16.plus/ministerial.
- 13 Кулькарні, Махеш. «Вплив пандемії: коронавірус може проковтнути кожне десяте робоче місце в Індії». *Deccan Herald*, 28 квітня, 2020 р., www.deccanherald.com/business/pandemic-impact-coronavirus-may-swallow-one-in-10-jobs-in-india-831211.html.
- 14 Citizens Advice, «На мільйони чекає фінансовий крах, коли захисні коронавірусні заходи припиняться», *Citizens Advice*, 1 травня, 2020 р.. <https://www.citizensadvice.org.uk/about-us/how-citizens-advice-works/media/press-releases/millions-facing-financial-cliff-edge-when-coronavirus-protections-end2/>; Ченг, Евелін «Неблагополучні бідняки Китаю беруть більше кредитів з огляду на вплив коронавірусу на перспективи працевлаштування», *CNBC*, 23 квітня, 2020 р.: <https://www.cnn.com/2020/04/23/chinas-cash-strapped-poor-need-more-debt-as-coronavirus-hits-jobs.html>.
- 15 Фідер, Джін. «Домашнє насильство під час пандемії». *The BMJ*, 17 березня, 2021 р., www.bmj.com/content/372/bmj.n722; УНЗ ООН, «Реформа правосуддя та в'язниці», 23 березня, 2021 р., https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Assessment_COVID-19_and_CJS_responses_to_GBVAW_23Mar2021.pdf
- 16 Кларанс, Вікас Пандей Ендрю. «Коронавірус: індійські діти, осиротілі через COVID-19». *BBC News*, 31 травня, 2021 р., www.bbc.co.uk/news/world-asia-india-57264629.
- 17 «Covid-19 та продовольча безпека: що потрібно знати». *Центр стратегічних та міжнародних досліджень*, 2020, www.csis.org/programs/global-food-security-program/covid-19-and-food-security/what-you-need-to-know; World Bank. «COVID-19 збільшить кількість бідних до 150 мільйонів до початку 2021 року». *World Bank*, 7 жовтня, 2020 р., www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/10/07/covid-19-to-add-as-many-as-150-million-extreme-poor-by-2021.
- 18 Всесвітній економічний форум. «Криза COVID-19 відновила та пожвавила суспільний договір. Як надовго?» 13 січня, 2021 р., www.weforum.org/agenda/2021/01/the-covid-19-crisis-has-revitalized-the-social-contract-for-how-long; Ортіс, І., Каммінс М., Капальдо Дж і Карунанеті К. Десятиліття коригувань: огляд економічних тенденцій 2010-2020 років у 187 країнах. Робочий документ ESS № 53. *Міжнародна організація праці, Колумбійський університет та Південний центр*. 2015 р. Доступно за адресою <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=53192>; Джентіліні та ін. (2020). Реагування соціального захисту та вакансій на COVID-19: аналіз показників країни в режимі реального часу. "Living paper" version 13 (18 вересня, 2020 р.) [онлайн] Доступно за адресою <http://documents1.worldbank.org/curated/en/295321600473897712/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures-September-18-2020.pdf>
- 19 Дасгупта, Шарода та ін. «Взаємозв'язок між соціальною вразливістю та ризиком країни стати гарячою точкою COVID-19 – США, 1 червня - 25 липня, 2020 року». *MMWR. Щотижневий звіт про захворюваність та смертність*, т. 69, № 42, 2020, стор. 1535–41. *Crossref*, doi:10.15585/mmwr.mm6942a3; Клагман, Дженніфер та ін. «COVID-19 має поштовий індекс: - Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies». *Medium*, 7 травня, 2020 р., medium.com/sdg16plus/covid-19-has-a-postcode-70d62e91b8fe.
- 20 IMF. «World Economic Outlook, жовтень, 2020 року: довгий та важкий підйом». 30 вересня, 2020 р., www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020#Full%20Report%20and%20Executive%20Summary; ООН. «Нове покоління соціального захисту, циркулярна економіка може сформувати інклюзивне відновлення від COVID-19, - каже заступник Генерального секретаря на саміті з питань вакансій | Висвітлення зустрічей та прес-релізи». *ООН*, 20 жовтня, 2020 р. www.un.org/press/en/2020/dsgsm1490.doc.htm

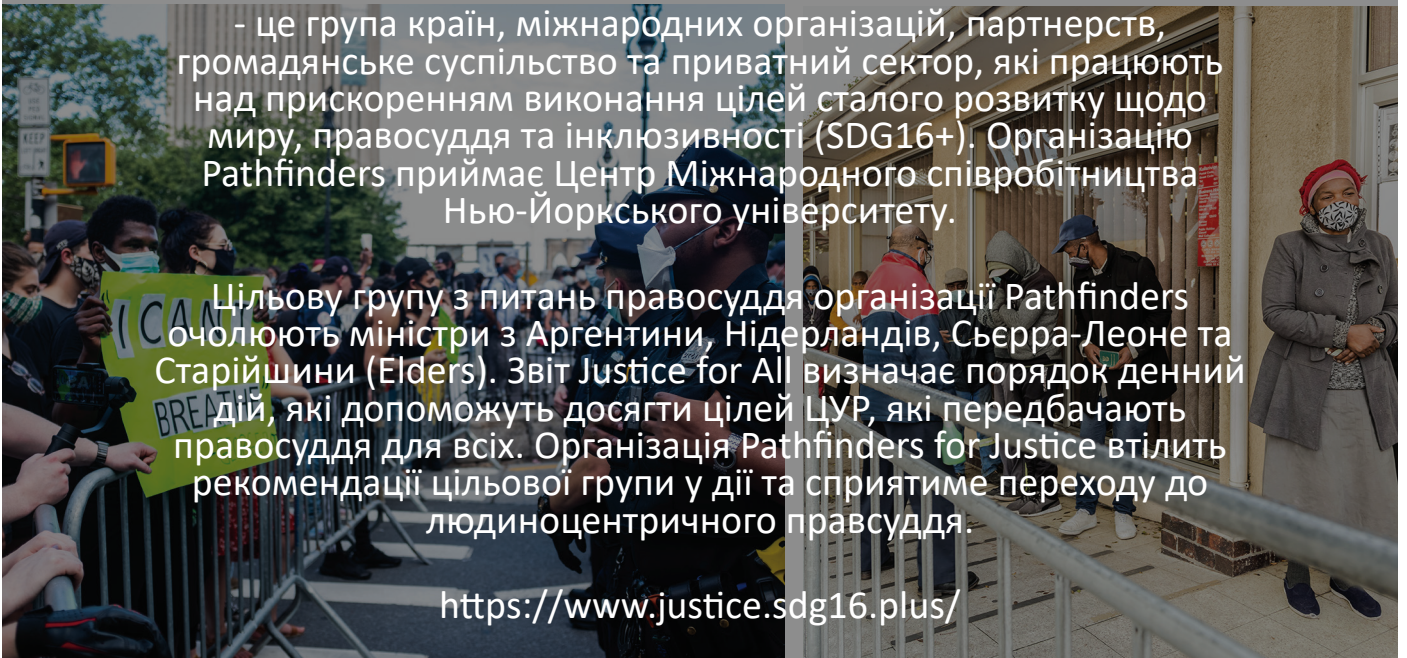
- 21 ООН, «Короткий опис політики: освіта під час COVID-19 та після», серпень, 2020 р., https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf
- 22 Грассо, Даніеле та ін. «Covid de ricos, covid de pobres: las restricciones de la segunda ola exponen las desigualdades de Madrid.» *EL PAIS*, 17 вересня 2020 р., elpais.com/espana/madrid/2020-09-16/covid-de-ricos-covid-de-pobres-las-restricciones-de-la-segunda-ola-exponen-las-desigualdades-de-madrid.html.
- 23 Севено, Вікторія. «Міністр юстиції Нідерландів продовжує працювати після скандалу навколо весільних фотографій». *IamExpat*, 3 вересня, 2020 р., www.iamexpat.nl/expat-info/dutch-expat-news/dutch-minister-justice-keeps-job-following-wedding-photos-scandal.
& Галлагер, Джеймс. «Коронавірус: професор Ніл Фергюсон звільняється з державної посади після порушення карантину». *BBC News*, 6 травня, 2020 р., www.bbc.com/news/uk-politics-52553229.
- 24 Лакнер, Крістоф та ін. «Оновлені оцінки впливу COVID-19 на глобальну бідність: озираючись на 2020 рік та перспективи на 2021 рік». *World Bank Blogs*, 11 січня, 2021 р. blogs.worldbank.org/opendata/updated-estimates-impact-covid-19-global-poverty-looking-back-2020-and-outlook-2021.
- 25 IMF. «World Economic Outlook, квітень 2021 року: управління дивергентним відновленням». 23 березня, 2021 р., www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/03/23/world-economic-outlook-april-2021.
- 26 Center on Budget and Policy Priorities. «Відстеження впливу рецесії COVID-19 на продукти харчування, житло та труднощі при працевлаштуванні». *Center on Budget and Policy Priorities*, 16 червня, 2021 р., www.cbpp.org/research/poverty-and-inequality/tracking-the-covid-19-recessions-effects-on-food-housing.
- 27 #CovidUnder19, «Права дітей під час коронавірусу: дитячі погляди та досвід - тематичні підсумки», вересень, 2020 р., https://www.tdh.ch/sites/default/files/covidunder19_thematic_summaries_english_20210423_0.pdf
- 28 European Commission. «Міжнародний жіночий день у 2021 році: пандемія COVID-19 є серйозною проблемою для забезпечення гендерної рівності». *European Commission - European Commission*, 5 травня, 2021 р., ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1011.
- 29 ACLED, «Відстеження безладдя COVID-19 2-8 серпня, 2020 року», серпень, 2020 р.; <https://acleddata.com/analysis/covid-19-disorder-tracker/> та ACLED, «Рік COVID-19: вплив пандемії на глобальні конфлікти та демонстраційні тенденції», квітень, 2021 р., <https://acleddata.com/2021/04/01/a-year-of-covid-19-the-pandemics-impact-on-global-conflict-and-demonstration-trends/>
- 30 ACLED, «Рік COVID-19: вплив пандемії на глобальні конфлікти та демонстраційні тенденції», квітень, 2021 р.; <https://acleddata.com/2021/04/01/a-year-of-covid-19-the-pandemics-impact-on-global-conflict-and-demonstration-trends/>
- 31 ACLED, Рік COVID-19: вплив пандемії на глобальні конфлікти та демонстраційні тенденції», квітень, 2021 р.; <https://acleddata.com/2021/04/01/a-year-of-covid-19-the-pandemics-impact-on-global-conflict-and-demonstration-trends/>
- 32 С Кліффе та ін. «Ми зіткнулися з хвилею конфліктів у країнах з високими доходами». *Центр міжнародного співробітництва*. Лютий, 2021 р. https://cic.nyu.edu/sites/default/files/center_on_international_cooperation_-_are_we_facing_a_wave_of_conflict_in_high-income_countries_-_february_2021_final_0.pdf
- 33 Human Rights Watch. «Бангладеш: арешт журналіста, який розслідує корупцію». *Human Rights Watch*, 20 травня, 2021 р., www.hrw.org/news/2021/05/20/bangladesh-arrest-journalist-investigating-corruption.
- 34 Гаррісон, Емма. «Метт Генкок залишив посаду міністра охорони здоров'я після порушення соціальної дистанції». *BBC News*, 27 червня, 2021 р., www.bbc.co.uk/news/uk-57625508.
- 35 Ombudsman of Malawi, «Неправильно розставлені пріоритети, звіт омбудсмена Малаві», листопад, 2020 р., https://www.theioi.org/downloads/640lj/Malawi_OM_Special%20Report_Misplaced%20Priorities.pdf
- 36 «5 померлих під час стрілянини за участю поліції на Баншалійському вугільному заводі». *Dhaka Tribune*, 17 квітня, 2021 р., www.dhakatribune.com/bangladesh/nation/2021/04/17/several-dead-in-police-worker-clash-in-chittagong-banshkhali-power-plant
- 37 BBC News. «Чому протести Колумбії навряд чи зможуть згасити». *BBC News*, 31 травня, 2021 р., www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-56986821.
- 38 Guardian. «Могло би померти більше людей: четверо вбитих під час протестів у Колумбії під час сутичок з урядом». *The Guardian*, 29 травня, 2021 року, www.theguardian.com/world/2021/may/29/more-people-could-die-four-killed-in-colombia-protests-as-talks-with-government-stall.
- 39 Мубарік, Абу. «Останні 12 днів демонстрація EndSARS коштувала економіці Нігерії 1,8 млрд. доларів США». *Face2Face Africa*, 21 жовтня, 2020 р., face2faceafrica.com/article/endsars-demonstration-has-cost-nigerias-economy-1-8bn-in-the-last-12-days.
- 40 United Nations; World Bank. «Шляхи миру: інклюзивні підходи до запобігання насильницьким конфліктам». *World Bank*, 2018 <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28337>
- 41 Стівен Д. і Вільямс М. Управління та COVID-19: довідковий документ для конференції 2021 SDG16. *Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies*. Березень, 2021 р.; Вільямс, Родрі. «Громадянське суспільство як критичний партнер: верховенство права та відповідальність у реакції Ліберії на COVID-19, частина II | FBA-blogger». *FBA blogger*, 15 лютого, 2021 р., www.fba-blogger.se/2021/02/15/civil-society-as-a-critical-partner-rule-of-law-and-accountability-in-the-liberian-covid-19-response-part-ii.
- 42 Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». *Центр міжнародного співробітництва*, 2019 <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 43 де Ланген, Маайке «Правосуддя у центрі соціального договору - Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies». *Medium*, 17 квітня, 2021 р. medium.com/sdg16plus/justice-at-the-heart-of-the-social-contract-f3a5056b6f62.
- 44 Open Government Partnership. «Правосуддя». *Open Government Partnership*, 6 травня, 2021 р., www.opengovpartnership.org/policy-area/justice.

- 45 «Pathfinders for Justice | Віртуальна зустріч міністрів», 2021 р., www.justice.sdg16.plus/ministerial.
- 46 Pathfinders for Peaceful Just and Inclusive Societies. Організація South African Statisticians просуває доступ до цивільного правосуддя. *Medium*. 17 лютого, 2021 р. <https://medium.com/sdg16plus/the-south-african-statisticians-advancing-access-to-civil-justice-8793eba44e58>
- 47 Тодак, Наталі та Луїс Джеймс. «Систематичне соціальне спостереження тактики деескалації поліції». *Police Quarterly*, т. 21, № 4, 2018 р., стор. 509-43. *Crossref*, doi:10.1177/1098611118784007.
- 48 Кордер і ван Зіль Сміт. «Забезпечення незалежності суддів». *Siber Ink*, 2017 р.
- 49 ді Пуппо, Лілі «Реформа поліції в Грузії - тріщини в історії успіху в боротьбі з корупцією», *U4 Practice Insight* 2010:2; <https://www.u4.no/publications/police-reform-in-georgia-cracks-in-an-anti-corruption-success-story.pdf>
- 50 Pathfinders for Peaceful, Just & Inclusive Societies. «Як використання сили ЗМІ забезпечило трансформацію правосуддя». *Medium*, 30 січня, 2020 р., medium.com/sdg16plus/champions-of-change-how-harnessing-the-power-of-the-media-achieved-a-justice-transformation-d8e8edb23319.
- 51 UNDP. «Шлях до екстремізму в Африці – фактори, стимули та переломний момент для підбору персоналу». *Шлях до екстремізму*, 2017 р., journey-to-extremism.undp.org/en.
- 52 Шлейн, Ліза та ін. «Протестувальники вимагають правосуддя у другу річницю смертельних репресій». *Voice of America*, 7 червня, 2021 р., www.voanews.com/africa/south-sudan-focus/protesters-demand-justice-second-anniversary-deadly-crackdown.
- 53 Сімпсон, Грем. «Від нормативного до трансформативного»: визначення та сприяння правосуддю та правам людини як частина запобігання насильницьким конфліктам та будівництва миру», *Journal of Human Rights Practice*, 9, 2017, 379–400 doi: 10.1093/jhuman/hux030, 2017.
- 54 Task Force on Justice, Правосуддя для всіх - підсумковий звіт. (Нью-Йорк: Центр міжнародного співробітництва, 2019), доступно за адресою <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 55 Стеффек, Фелікс і Ганнес Унберат. *Регулювання вирішення спорів: ADR та доступ до правосуддя на перехресті*. 1-е вид., Hart Publishing, 2014 р.
- 56 Рада Норвегії з питань біженців (2020): Непотрібний тягар: конфіскація майна, примусове виселення та COVID-19. Briefing Note, липень.
- 57 Pathfinders for Peaceful, Just & Inclusive Societies. «Адвокати з простим повідомленням: бідність - це не злочин» *Champions of Change*, 15 травня 2020 р., medium.com/sdg16plus/the-advocates-with-a-simple-message-poverty-is-not-a-crime-b570bd541dbb.
- 58 United Nations; World Bank. «Шляхи миру: інклюзивні підходи до запобігання насильницьким конфліктам.» World Bank, 2018 <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28337>
- 59 Мару, Вівек. *Громадські адвокати та прагнення до правосуддя*. Cambridge University Press, 2018; Legal Empowerment Network, та ін. «Гендерне правосуддя під час кризи COVID-19 та після: реакції установ на гендерне насильство та роль груп розширення правових можливостей». *Namati*, 15 червня, 2021 р., namati.org/resources/gender-justice-during-and-beyond-covid19-crisis-en.
- 60 «Як соціальні рухи можуть використовувати віртуальні світи». *Science Daily*, липень, 2021 р., www.sciencedaily.com/releases/2019/07/190710193913.htm.; Лусеро, Леанна. «Безпечні місця онлайн: соціальні мережі та молодь ЛГБТ». *Multicultural Education Review*, т. 9, № 2, 2017, стор. 117–28. *Crossref*, doi:10.1080/2005615x.2017.1313482.
- 61 Clause Inc, «LegalZoom пропонує розумні юридичні контракти», PRNewswire, 17 вересня, 2018 р; доступ 9 червня, 2021 р., <https://www.prnewswire.com/news-releases/legalzoom-to-offer-smart-legal-contracts-with-clause-300713717.html>
- 62 Див., наприклад: «Технологічні рішення — Sauti East Africa». *Sauti East Africa*, sautiafrica.org/services-products/technology-solutions. Доступ 1 липня, 2021 р.
- 63 Legal Empowerment Network, та ін. «Гендерне правосуддя під час кризи COVID-19 та після: реакції установ на гендерне насильство та роль груп розширення правових можливостей». *Namati*, 15 червня, 2021 р, namati.org/resources/gender-justice-during-and-beyond-covid19-crisis-en.
- 64 Task Force on Justice, Hiil. «Інноваційне правосуддя: необхідне та можливе. Звіт робочої групи з питань інновацій». *Центр міжнародного співробітництва*. 2019 р. <https://www.hiil.org/news/innovating-justice-needed-and-possible-report-of-the-innovation-working-group-of-the-task-force-on-justice/>
- 65 Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». *Центр міжнародного співробітництва*, 2019 р. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 66 Pathfinders for Peaceful, Just & Inclusive Societies. «Посередники, що сприяють правосуддю для всіх у судах Нігерії». *Champions of Change*, 30 січня, 2020 р., medium.com/sdg16plus/the-mediators-promoting-justice-for-all-in-nigerian-courts-106b4a02f796.
- 67 Одендал, Андрейс «Архітектура для побудови миру на місцевому рівні: порівняльне дослідження місцевих комітетів миру», ПРООН, грудень, 2010 р., https://www.un.org/en/land-natural-resources-conflict/pdfs/UNDP_Local%20Peace%20Committees_2011.pdf
- 68 «Основні права та відсутність дискримінації». *World Justice Project*, 2021 р., worldjusticeproject.org/world-justice-challenge-2021/fundamental-rights-and-non-discrimination. «Потреби правосуддя, задоволення біженців та приймаючих спільнот: Сомалійський та Тигрейський регіон Ефіопії». *Hiil*, 2020 р. <https://www.hiil.org/projects/justice-needs-and-satisfaction-of-refugees-in-ethiopia/>
- 69 Ф Карбонарі та ін (2020): Огляд доказів та глобальна стратегія запобігання насильству. Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. Доступно за адресою <https://www.sdg16hub.org/content/pathfinders-review-evidence-and-global-strategy-violence-prevention>; Алвес, Марсія К. та Енріке Десмонд Аріас. «Розуміння програми TheFica Vivoprogramme: дворівнева поліція у Белу-Орізонті, Бразилія». *Policing and Society*, т. 22, № 1, 2012 р, стор. 101-13. *Crossref*, doi:10.1080/10439463.2011.597857; Стівен, Д і Сукуюглу, Г «Що працює у запобіганні конфліктам?» Центр міжнародного співробітництва Нью-Йоркського університету, березень, 2017 р.; «Забезпечення правосуддя під час кризи COVID-19: рішення та втручання». *Hiil*, 2021 р. <https://dashboard.hiil.org/covid19-solutions-and-interventions/>
- 70 The Associated Press. «Еванстон, штат Іллінойс, став першим містом США, яке виплачує репарації чорношкірим мешканцям». *NBC News*, 23 березня, 2021 р., www.nbcnews.com/news/us-news/evanston-illinois-becomes-first-u-s-city-pay-reparations-blacks-n1261791.

- 71 Інтерв'ю Ніколь Нельсон для Champions of Change: <https://medium.com/sdg16plus/how-native-health-partners-ensure-justice-for-people-in-alaska-48491c418535>
- 72 Семпсон А та Вітелла Марія, «Боротьба за мир у Ріо та Лондоні - оцінка прогресу та впливу. Звіт про проект», 2014 р., <https://repository.uel.ac.uk/item/85v03>; Алвеш, Марсія К. та Енріке Десмонд Аріас. «Розуміння програми TheFica Vivoprogramme: дворівнева поліція у Белу-Орізонті, Бразилія». *Policing and Society*, т. 22, № 1, 2012 р., стор. 101-13. *Crossref*, doi:10.1080/10439463.2011.597857.
- 73 Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». *Центр міжнародного співробітництва*, 2019 р. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 74 Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies. «Суддя Бангладешу, який захищав людей у системі правосуддя від COVID-19». *Medium*, 8 вересня, 2020 р., medium.com/sdg16plus/the-bangladeshi-judge-who-protected-people-in-the-justice-system-from-covid-19-7a81cda471a2.
- 75 Стівен Д і Вільямс М. Управління та COVID-19: довідковий документ для конференції 2021 SDG16. *Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies*. березень, 2021 р.
- 76 Філіпс, Бен. Як боротися з нерівністю: (і чому ви потрібні цій боротьбі). 1-е вид., Polity, 2020 р.
- 77 Стівен Д, і Вільямс М. Управління та COVID-19: довідковий документ для конференції 2021 SDG16. *Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies*. Березень, 2021 р.
- 78 Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». *Центр міжнародного співробітництва*, 2019 р. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 79 Кааяні Д і Рафі Ф. Pakistan Votes. Національна база даних та реєстраційний орган (НАДРА). 2013 р.
- 80 Ю, Сяоцин. «Інструменти соціального захисту для 21 століття - ISPA». *ISPA*, 12 вересня, 2017 р., ispatools.org/blog/about-ipsa.
- 81 Махмуд, Мустафа. «Зупинка реєстру цифрових ідентифікаторів у Кенії - протистояння дискримінації». *Namati*, 29 квітня, 2019 р., namati.org/news-stories/stopping-the-digital-id-register-in-kenya-a-stand-against-discrimination.
- 82 Бенгасін Н. та ін. «Пошук шляху до формалізації в Беніні - перші результати після запровадження юридичного статусу підприємця», *Робочий документ Світового банку щодо дослідження політики 7510*. 2015: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23472/Finding0a0path0prenant0legal0status.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- 83 Task Force on Justice. «Правосуддя для всіх - заключний звіт». *Центр міжнародного співробітництва*, 2019 р. <https://www.justice.sdg16.plus/>
- 84 Група високого рівня з питань правосуддя для жінок. Justice for Women – Звіт групи високого рівня. *UN Women, IDLO, World Bank i Task Force on Justice*. 2019; World Bank, «Чому права на земельну ділянку важливі», 24 березня, 2017 р. - <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2017/03/24/why-secure-land-rights-matter>
- 85 Вільямсон, Клаудія Р. / 2017 р. «Похвала за майно» *The Journal of Private Enterprise*, 32(4): 83-94. Ацеомглу, Дарон і Саймон Х. Джонсон. «Інститути роз'єднання». *SSRN Electronic Journal*, 2004 р. *Crossref*, doi:10.2139/ssrn.442900.
- 86 Нііл. «Документ про стратегію: трансформація цивільного правосуддя в штаті Огун». *Hiil*, 2021 р. <https://www.hiil.org/news/ogun-state-announces-civil-justice-transformation-strategy/>
- 87 Аялю Алі Д., та ін., «Розширення прав і можливостей жінок шляхом регуляризації землеволодіння: докази оцінки впливу Національної програми в Руанді (англійська мова)», Тематичне дослідження дослідницької групи з питань розвитку. *World Bank*. 2015 р.
- 88 Стівен Д, і Вільямс М. Управління та COVID-19: довідковий документ для конференції 2021 SDG16. *Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies*. Березень, 2021 р.
- 89 Human Rights Watch. «Бангладеш: письменник помер після 9 місяців ув'язнення». *Human Rights Watch*, 26 лютого, 2021 р., www.hrw.org/news/2021/02/26/bangladesh-writer-dies-after-9-months-custody.
- 90 Open Government Partnership. «Брифінгові сесії – Керування боротьбою з корупцією: UNGASS і далі». *Open Government Partnership*, 4 березня, 2021 р., www.opengovpartnership.org/events/briefing-sessions-leading-the-fight-against-corruption-ungass-and-beyond.
- 91 Гюбшер, Е., Т. Саттлер та М. Вагнер. Чи економія викликає поляризацію? *SSRN Electronic Journal*. 2020 р.. https://www.researchgate.net/publication/339989405_Does_Austerity_Cause_Polarization
- 92 Всесвітній економічний форум. «Криза COVID-19 пожвавила суспільний договір. Як надовго?». *World Economic Forum*, 13 січня, 2021 р., www.weforum.org/agenda/2021/01/the-covid-19-crisis-has-revitalized-the-social-contract-for-how-long.
- 93 Аноуптос: Таємний адвокат: історія закону та його порушення. *MacMillan*. 2018 р. Томпсон, Барні. «Правосуддя для всіх? Всередині кризи правової допомоги». *Financial Times*, 27 вересня, 2018 р., www.ft.com/content/894b8174-c120-11e8-8d55-54197280d3f7.
- 94 Уорлі, Вільям. «Відстеження суперечливих скорочень допомоги у Великобританії». *Devex*, червень, 2021 р., www.devex.com/news/tracking-the-uk-s-controversial-aid-cuts-99883.
- 95 Amnesty International. *Скорочення, які викликають біль: вплив скорочення правової допомоги в Англії на доступ до правосуддя*. Amnesty International, 2016.; Мануель М та Мануель С. «Правосуддя, орієнтоване на людей, для всіх: шлях до розширення доступу до консультацій та допомоги в сфері правосуддя в країнах з низьким рівнем доходу». *Odi.Org*, 13 квітня, 2021 р., odi.org/en/publications/people-centred-justice-for-all.

Організація Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies

- це група країн, міжнародних організацій, партнерств, громадянське суспільство та приватний сектор, які працюють над прискоренням виконання цілей сталого розвитку щодо миру, правосуддя та інклюзивності (SDG16+). Організацію Pathfinders приймає Центр Міжнародного співробітництва Нью-Йоркського університету.

Цільову групу з питань правосуддя організації Pathfinders очолюють міністри з Аргентини, Нідерландів, Сьєрра-Леоне та Старійшини (Elders). Звіт Justice for All визначає порядок денний дій, які допоможуть досягти цілей ЦУР, які передбачають правосуддя для всіх. Організація Pathfinders for Justice втілює рекомендації цільової групи у дії та сприяє переходу до людиноцентричного правосуддя.

<https://www.justice.sdg16.plus/>

PATHFINDERS
FOR PEACEFUL, JUST AND INCLUSIVE SOCIETIES